

Esikotelomädän näytteenotto-ohjeet

Mehiläistautien tutkimukset Evirassa on keskitetty Kuopion toimipaikkaan.

Esikotelomätä (aiheuttaja *Paenibacillus larvae*)

Sikiökakkunäyte

Näytteeksi lähetetään pala sikiökakkua, jos mehiläispesässä näkyy sikiömuutoksia, mm. rikkonainen sikiöala, sisäänpainuneita kansia, puremajälkiä kansissa tai omituinen haju. Jos sikiömuutoksia ei ole, mutta epäillään piilevää tartuntaa, kannattaa näytteeksi lähettää hunajaa tai sikiökakulla olevia aikuisia mehiläisiä. Hunajanäytteitä voi käyttää myös alustaviin kartoituksiin ja taudin jälkiseurantaan.

Sikiökakusta leikataan lankojen välistä n. 5 cm x 20 cm kokoinen pala kohdasta, jossa on sikiömuutoksia. Jos muutoksia on runsaasti, puolta pienempi pala riittää. Näyte pakataan paperiin ja niin tukevaan pakkaukseen, ettei se litisty. Sikiökakut homehtuvat helposti, joten on huolehdittava, etteivät näytteet jää matkalle viikonlopuksi.

Hunajanäyte

Hunajanäytteeksi lähetetään pesästä otettua hunajaa tai vaihtoehtoisesti talviruokaa joko yksittäisnäytteenä tai 3 pesän yhteisnäytteenä. Hunajaa lähetetään vähintään 2 ruokalusikallista/pesä. Jokaiselle pesälle varataan oma näytteenottoväline, esim. lusikka. Kannot rikotaan, kakkua painetaan lusikalla ja hunajan annetaan valua siihen. Näytteen voi lähettää missä tahansa puhtaassa purkissa. Muovipussissa lähettämistä ei suositella, varsinkin jos näytemäärä on pieni.

Aikuisia mehiläisiä

Näytteeksi voi myös lähettää sikiökakulla olevia aikuisia mehiläisiä. Mehiläisiä voidaan kerätä esim. lasipurkkiin n. 50 mehiläistä/pesä. Mehiläiset tapetaan ennen lähettämistä pitämällä niitä pakastimessa 1 vrk. Kuljetusta varten ne voidaan pakata pienempiin astioihin tai pahvirasioihin.

Lähetys

Mehiläisnäytteille suunniteltu lähete liitetään huolellisesti täytettynä lähetykseen. Erittäin tärkeää on mainita tarhan sijaintikunta esikotelomätätutkimusten yhteydessä. Näytteet voidaan lähettää postipaketissa tai linja-autolla matkahuoltoon, jolloin pyydetään soittamaan etukäteen linja-auton tuloaika toimistoomme (puh. 029 530 4952) tai tuoda Kuopion toimipaikkaan. Helposti pilaantuvat näytteet on lähetettävä hyvissä ajoin viikolla, etteivät ne jää viikonlopuksi matkalle, jolloin ne ovat alttiina pilaantumiselle. Näytteiden lähetyskuluista huolehtii lähettäjä. Eläinlääkäri voi lähettää esikotelomätänäytteet maksutta.

Lisätietoja tarvittaessa: Evira Kuopio p. 029 530 4977 klo 8.30-15.30.

Lähete

Mehiläistaudit.

Lähetysosoite

Evira Kuopio

- tuonti, pikakirjeet ja Postin Ovelle-paketti: Evira Kuopio, Neulaniementie 4, 70210 Kuopio

- kirjeet ja Postin postipaketti:

Evira Kuopio,

PL 92,

70701 Kuopio

- linja-aurahti: **Evira Kuopio, Matkahuolto Kuopio**

puh. 029 530 4952

Esikotelomätä

Mehiläisten esikotelomätätautia aiheuttaa bakteeri *Paenibacillus larvae*, joka ei tartu ihmiseen. Tauti tappaa vain mehiläisten toukkia, ja voimakas tartunta johtaa usein mehiläisyhdyskunnan kuolemaan.

Suomessa todetaan vuosittain lukuisia esikotelomätätapauksia.

Oireet

Ruokkijamehiläisten ruuan mukana toukille antamat *Paenibacillus larvaen* itiöt muuttuvat bakteereiksi, jotka lisääntyvät toukan suolessa. Bakteerit tappavat sikiön tavallisesti kennon peittämisen jälkeen, esikotelovaiheessa. Kuollut toukka mätänee ruskeaksi massaksi, jossa muodostuu erittäin runsaasti kestäviä itiöitä, joiden avulla tauti voi levitä edelleen. Itiöt ovat hyvin kestäviä ja säilyvät kakustossa kymmeniä vuosia.

Esikotelomätää epäiltäessä sikiökakulta etsitään aukkoista sikiöintiä, tummuneita ja painuneita tai reikäisiä kennonkansia. Kuollut sikiö hajoaa ruskeaksi massaksi, joka venyy tulitikulla kokeiltaessa. Myöhemmin massa kuivuu kennoon kovaksi, tiukasti kiinnittyneeksi ruveksi.

Taudinmääritys ja näytteenotto

Esikotelomätädiagnoosi vahvistetaan pääsääntöisesti hunajanäytteestä laboratoriossa. Hunajanäytteistä taudinaiheuttaja voi löytyä ennen kuin se aiheuttaa sikiömuutoksia.

Leviäminen

Esikotelomätä leviää harhalentojen, mehiläisten siirtojen ja parvien mukana sekä hoitajien käsien ja bakteerin itiöitä sisältävien hoitovälineiden ja pesien välityksellä. Tartunta leviää myös mehiläisten ryöstäessä heikentyneiden ja kuolleiden yhdyskuntien ruokavaroja. Näin kuollutkin pesä voi tartuttaa ympäristön tarhoja parin kilometrin säteellä vuosikausia.

Vastustaminen ja ennaltaehkäisy

Mehiläisten esikotelomätä luetaan kansallisessa lainsäädännössä vastustettavaksi, valvottavaksi eläintaudiksi. Esikotelomätäepäilystä on ilmoitettava kunnaneläinlääkärille tai aluehallintovirastoon, jolloin virkaeläinlääkärin on ryhdyttävä toimenpiteisiin tartunnan varmistamiseksi. Valvottavien eläintautien ilmoittamisesta ja toimenpiteistä tartuntaepäilyn tai todetun esikotelomädän yhteydessä on säädetty eläintautilaissa 441/2013 ja Maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa mehiläisten esikotelomädän vastustamiseksi.

Tautia ehkäistään parhaiten kierrättämällä vuosittain jokaisesta pesästä vanhaa tummaa kakustoa sulattamalla se pohjukkeiksi. Jokaisen pesän sikiökakut tarkastetaan mielellään kahdesti kesässä taudin oireiden varalta. Mehiläisille ei ruokita vierasta hunajaa tai hunajapohjaisia ruokakakkuja tai steriloiomatonta siitepölyä. Uusia tarhauksia perustettaessa ostetaan vain tautivapaita pesiä vaatimalla myyjältä tutkimustodistus esikotelomädän varalta ennen ostoa.

Seuranta

Mehiläisten tautien seuranta perustuu tautiepäilyihin ja elinkeinon omaan aktiivisuuteen, lakisääteisiä seurantatutkimuksia ei ole.

Esiintyminen Suomessa ja muualla

Esikotelomätää todetaan vuosittain Suomessa lukuisia tapauksia ja sitä esiintyy maailmanlaajuisesti kaikkialla missä mehiläisiä tarhataan.

Päivitys Evira 16.3.2015